

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Історичний факультет

Кафедра історії України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
з науково-педагогічної роботи

доц. Гусев С.О.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ОБОВ'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

Теорія та методологія історії

підготовки доктора філософії
галузі знань 03 Гуманітарні науки
спеціальності 032 – Історія та археологія
Освітньо-наукова програма «історія та археологія»
Історичний факультет

Вінниця – 2021 рік

Робоча програма з обов'язкової навчальної дисципліни «**Теорія та методологія історії**» для підготовки доктора філософії зі спеціальності 032 – історія та археологія.

Мова навчання – українська

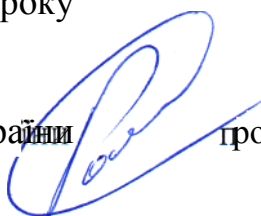
1 вересня 2021 р. – 23 с.

Розробник: Романюк І.М., д. і. н., професор

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри історії України

Протокол № 1 від 1 вересня 2021 року

В.о.завідувача кафедри історії України проф. Романюк І.М.
1 вересня 2021 року

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні навчально-методичної комісії історичного факультету

Протокол № 1 від 1 вересня 2021 р.

Голова НМК
1 вересня 2021 р.

доц. Гребеньова В.О.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 03 – Гуманітарні науки	Обов'язкова	
Індивідуальне науково-дослідне завдання <i>Реферат</i>	Спеціальність 032 – історія та археологія	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 120	Освітньо-наукова програма «Історія та археологія»	1-й	1-й
		Семестр	
		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1,5 самостійної роботи аспіранта – 2,5	Ступінь вищої освіти: <i>Доктор філософії</i>	Лекції	
		20 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		20 год.	6 год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
		Самостійна робота	
		80 год.	108 год.
		Індивідуальні завдання:	
		- год.	- год.
		Вид контролю: денна – екзамен (2 семестр) заочна – екзамен (2 семестр)	

Співвідношення кількості аудиторних занять до самостійної й індивідуальної роботи (%) становить

для денної форми навчання – 33,5:66,5
для заочної форми навчання – 12:88

2. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчання.

2.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Теорія та методологія історії» є ознайомлення аспірантів-істориків з основними напрямками та етапами розвитку історичної думки, історіософськими концепціями, становленням історії як наукової і фахової дисципліни, теоретичними та методологічними новаціями історичної науки на різних етапах її розвитку, з поняттям теорії та методології історії.

Важливе місце у підготовці фахівця-історика займає теорія історичного пізнання, як важливий інструмент фахової діяльності, що складається з різних концептуальних положень, підходів або методологій, методик і технологій історичного дослідження, понятійно-категоріального апарату.

2.2. Завдання навчальної дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни «Теорія та методологія історії» є:

- впорядкувати знання, набуті за час навчання у вищому навчальному закладі таким чином, щоб аспірант міг самостійно застосовувати логіку історичного мислення та історичного пізнання до оцінки фактів, подій та явищ історичного процесу.
- ознайомлення аспірантів з організацією науково-дослідної роботи в Україні на сучасному етапі;
- засвоєння базових категорійних понять, які розкривають теоретичні та практичні аспекти наукових досліджень в галузі історії та археології;
- формування цілісних теоретичних уявлень про методологічні принципи побудови і специфіку методів написання дисертаційного дослідження;
- вироблення здатності формулювати та реалізовувати наукові завдання, застосовуючи методології теоретичних і практичних наукових досліджень;
- засвоєння аспірантами методологічних правил і вимог оформлення рукопису дисертації;
- розуміння аспірантами сутності організації підготовки і захисту дисертаційного дослідження з історії та археології.

2.3. Компетентності

2.3.1. Загальні компетентності

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- Здатність працювати в міжнародному контексті;
- Здатність розробляти проекти та управляти ними;

2.3.2. Фахові компетентності

- Здатність застосовувати інформаційні, телекомунікаційні, інноваційні технології, сучасні електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій, педагогічній та навчальній діяльності.
- Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в галузі історичної науки, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.
- Здатність відрізнити специфіку підходів до розв'язання вирішення проблем у галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.
- Здатність використовувати міждисциплінарні підходи для проведення комплексних компаративних досліджень і узагальнень щодо природи і сутності економічних, соціальних, культурних, етнонаціональних і державотворчих процесів, наявності спільного та відмінного у світовій історії.
- Здатність дотримуватись етики досліджень, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.

2.4. Програмні результати навчання

У результаті вивчення обов'язкової навчальної дисципліни «Теорія та методологія історії» аспірант повинен:

ПРН 01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з історичних наук і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з відповідного напрямку;

ПРН 02. Глибоко розуміти загальні принципи та методи гуманітарних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері історії й археології та викладацькій практиці;

ПРН 03. Формулювати й вдосконалювати важливі дослідницькі завдання та вирішувати їх, дотримуючись правил академічної доброчесності та професійної етики;

ПРН 04. Прогнозувати результати складних спеціалізованих завдань у сфері історії й археології, пов'язаних зі застосуванням відповідних підходів, теорій, методик та технологій;

ПРН 05. Планувати і виконувати теоретичні та прикладні дослідження з історії та дотичних міждисциплінарних напрямків з використанням сучасного інструментарію, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми;

ПРН 07. Застосовувати сучасні інструменти, інформаційні та телекомунікаційні технології пошуку, оброблення та аналізу історичних джерел;

ПРН 08. Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні проекти, які дають можливість переосмислити сформоване та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі наукові проблеми історичних наук з дотриманням норм академічної етики і врахуванням соціальних, економічних, культурних, етнічних та правових аспектів;

ПРН 09. Розробляти та досліджувати концептуальні моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів в історичній науці та дотичних міждисциплінарних напрямках;

ПРН 10. Формулювати та перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні наукові аргументи і докази, підтверджені історичними джерелами;

ПРН 11. Критично аналізувати історичні джерела з різних періодів, інтерпретувати та контекстуалізувати їх в письмових звітах та результуючій

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1.

Теоретичні та методологічні проблеми історичного пізнання.

Тема 1.1. Методологія історичної науки від найдавніших часів до середини XIX ст.

Виникнення і розвиток історичної науки від найдавніших часів. Етапи розвитку. Формування історичного мислення в Україні та його вплив на історичне пізнання.

Процес формування історичного мислення в Україні від другої половини XIX ст. Основні праці українських істориків, зокрема, М. Костомарова, М. Маркевича, М. Драгоманова, М. Грушевського.

Питання теорії історичного пізнання в радянській історичній науці та історіософії.

Основні періоди розвитку радянської історіографії. Марксистський підхід в історичній науці та теорії і практиці історичного пізнання. Цивілізаційні підходи до вивчення історичного процесу. Характеристика праць О. Шпенглера і А. Тойнбі. Критерії дослідження цивілізацій і, зокрема, на достатності або самодостатності полів історичних досліджень.

Окремі напрями розвитку історичного пізнання XIX –XXI ст. Позитивізм і неопозитивізм, неокантіанство, теорії конвергенції і постіндустріального суспільства тощо.

Історичний процес та історичне пізнання – дві сторони історичної науки.

Тема 1.2. Формування теоретичних та методологічних підходів до історії кінця XIX - початку XX ст.

Підходи до розвитку історичного пізнання та історичної науки в цілому, а також використання методів соціології, соціальної педагогіки і психології.

Історичні течії та наукові школи кінця XIX ст. : В. Ключевського, М. Соловйова, В. Антоновича, М.Грушевського та ін., які існували в часи Російської та Австро-Угорської імперій.

Сучасні підходи до вивчення історичного процесу. Проблеми появи нових методологій як: історія повсякденності, усна історія, психоісторичний аналіз, «кінець історії» за Ф. Фукоямою.

Роль народних мас і особи в історичному процесі. Проблема ролі вождів, героїв у житті суспільства і ролі народних мас.

Тема 1.3. Наукові підходи і напрями вивчення історичного процесу.

Питання історіографії та методології з позицій формування наукового історичного мислення на основі відкриттів М. Коперніка, Г. Галілея, І. Ньютона, Ч. Дарвіна та ін.

«Ідея історії» Р.Колінгвуда. Критика історизму К.Поппером.

«Осьовий час» К.Ясперса. Ідея К. Ясперса про поділ історії на три періоди: до «осьового часу», «осьовий час» і після «осьового часу».

Усна історія. Психоісторичний аналіз.

Розділ 2.

Формування знань понятійно-категоріального апарату історичної науки.

Тема 2.1. Основні поняття і категорії історичного процесу та теорії і практики історичного пізнання.

Загальна характеристика понятійно-категоріального апарату історичної науки об'єктивного і суб'єктивного спрямування. Необхідність розробки і формування понятійно-категоріального апарату в теорії і методології історичної науки. Основні напрями розвитку історичної науки і формування понятійно-категоріального апарату.

Питання історичної класифікації та періодизації. Джерела і факти історичного процесу. Спрямованість історичного процесу та історичного пізнання. Поняття історичних часу і простору.

Історизм – основа теорії і практики історичного пізнання.

“Образ іншого” та іншування як проблема в історичній науці.
Соціальні, етнічні, релігійні, політичні спільноти сучасності.
Об’єктивізм і суб’єктивізм історичного пізнання.

Тема 2.2. Формування теоретичних та методологічних підходів до історії

Проблеми абсолютного, історичного, паралельного, уявного часу та розуміння сакрального часу і просторові уявлення від безмежності до конкретного історичного простору.

Історична періодизація (ера, період, етап) в історичних дослідженнях.

Формування історичного мислення: поняття і категорії.
Характеристика етапів: міфологічний, релігійно-міфологічний, природничо-математичний, науковий у розвитку історичного мислення.

Поняття історичної волі і долі. Трансцендентність, розуміння можливостей вивчення та прогнозування історичного процесу.

Формування теоретичних та методологічних підходів до історії у новий час. Вибір методології історичного дослідження. Практика дослідження, вивчення і розуміння історичного процесу. Нові методики і технології у вивченні історії.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усьо го	у тому числі				
		лк	пз	л з	ін д	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретичні та методологічні проблеми історичного пізнання.												
Методологія історичної науки від найдавніших часів до середини XIX ст.	20	4	4			12		-	-			
Формування теоретичних та методологічних підходів до історії	20	2	2			16						
Наукові підходи і напрями вивчення історичного процесу.	20	4	4			12						
Разом за розділом 1	60	10	10			40						
Розділ 2. Формування знань понятійно-категоріального апарату історичної науки.												
Основні поняття і категорії історичного процесу та теорії і практики історичного	30	4	4			22						

пізнання.												
Формування теоретичних та методологічних підходів до історії у новий час.	30	6	6			18						
Разом за розділом 2	60	10	10			40						
Усього годин	120	20	20			80						

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна ф.н.	Заочна ф.н.
1.	Виникнення і розвиток історичної науки від найдавніших часів.	2	
2.	Формування історичного мислення в Україні та його вплив на історичне пізнання.	2	2
3.	Процес формування історичного мислення в Україні.	2	
4.	Цивілізаційні підходи до вивчення історичного процесу.	2	
5.	Підходи до розвитку історичного пізнання та історичної науки.	2	2
6.	Історичні течії та наукові школи.	2	
7.	Народні маси – рушійні сили історичного процесу.	2	
8.	Поняття історичних часу і простору	2	2
9	Практика дослідження, вивчення і розуміння історичного процесу.	2	
10	Історія як наука про суспільство: визначення історії в історичній науці.	2	
Усього годин		20	6

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна ф.н.	Заочна ф.н.
1			

2	Навчальним планом не передбачено		
Усього годин			

7. Темі індивідуальних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна ф.н.	Заочна ф.н.
1			
2	Навчальним планом не передбачено		
Усього годин			

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна ф.н.	Заочна ф.н.
1	Історія як наука про суспільство: визначення історії в історичній науці	4	5
2	Історичний процес - об'єкт історичного пізнання.	4	6
3.	Історичне пізнання - інструмент розуміння історичного процесу.	4	5
4.	Боротьба шкіл матеріалістичного та ідеалістичного спрямування. Гомерівський та новий підходи у вивченні історичного процесу.	4	6
5.	Основні тенденції розвитку історичної науки та історіографії в Україні (В.Антонович, М.Костомаров, М.Драгоманов, О.Максимович, М. Бантиш-Каменський та інші.)	4	5
6.	Розвиток історичного пізнання в Російській імперії.	4	6
7.	Сучасне розуміння "кінця історії".	4	5
8.	Цивілізаційний і культурологічний підходи до розуміння історії. О.Пріцак та оцінка цивілізаційного розуміння історії людства.	4	6
9.	Проблеми аксіології та використання усної народної історії, психоісторії, історії повсякдення як нових методологій.	4	5
10.	Народні маси - рушійні сили історичного процесу	4	6
11.	Особа (постать) в історичному процесі. Особа і практика історичного пізнання.	4	5

12.	"Іншування" як проблема сучасних європейських підручників з історії.	4	6
13.	Проблеми історичної періодизації.	4	5
14.	Характеристика джерел і літератури.	4	6
15.	Понятійно-категоріальний апарат історичного пізнання	4	5
16.	Формування історичного мислення: етапи і зміст.	4	6
17.	Формування сучасних теоретичних та методологічних підходів до історії.	4	5
18.	Практика дослідження, вивчення і розуміння історичного процесу.	4	5
19.	Складання періодизацій.	4	5
20.	Види наукових робіт і формування кадрів історичної науки	4	5
Усього годин		80	108

9. Індивідуальні завдання

- аналітичний огляд літератури за обраною темою;
- складання до курсу чи окремого його розділу бібліографічного списку (картотеки);
- ознайомлення з першоджерелами, їх конспектування;
- розроблення діагностичних тестових завдань, анкет;
- методичні розробки тренінгових занять та навчально-виховних заходів;
- розробка мультимедійної підтримки до окремих тем курсу

10. Методи та технології навчання

Вивчення навчальної дисципліни «Теорія та методологія історії» передбачає використання різноманітних методів та технологій викладання і навчання.

Пояснювально-ілюстративний метод: повідомлення інформації з використанням різних засобів з подальшим усвідомленням такої інформації та її фіксацією у пам'яті здобувачів. Найчастіше метод реалізується на лекціях у формі розповіді чи пояснення складного теоретичного та (або) великого за обсягом навчального матеріалу тощо.

Репродуктивний метод: відтворення і повторення способу діяльності за сформованим динамічним стереотипом дій. Метод є корисним для засвоєння основних понять.

Активні методи навчання: послідовна й цілеспрямована постановка перед здобувачами завдань, розв'язуючи які вони активно засвоюють нові знання.

Метод проблемного викладу навчального матеріалу передбачає створення проблемних ситуацій, надання допомоги здобувачам у їхньому аналізі з подальшим

спільним розв'язанням поставлених завдань. Під час вивчення навчальної дисципліни викладач формує у здобувачів зразки наукового пізнання та вирішення проблемної ситуації.

Частково-пошуковий (евристичний) метод спрямований на залучення здобувачів до самостійного розв'язання пізнавального завдання. При цьому здобувачі опановують різні способи пошуку інформації, формують переконаність в істинності нових знань, аналізують достовірність отриманих результатів та можливі помилки та труднощі.

Дослідницький метод спрямований на залучення здобувачів до самостійного розв'язання завдання наукового характеру з використанням сучасних засобів обчислювальної техніки та інформаційно-комунікаційних технологій. При вивченні навчальної дисципліни здобувачі можуть виконувати науково-дослідні завдання з подальшим оформленням та оприлюдненням отриманих наукових результатів. При цьому викладач орієнтує здобувачів на проведення досліджень, долучає до їхньої самостійної організації.

При викладанні навчальної дисципліни «Теорія та методологія історії» використовуються різноманітні технології навчання – як традиційні, так і сучасні (особистісно-орієнтовані, інформаційно-комунікаційні тощо). При цьому навчання є студентсько-центрованим та здійснюється через активну практичну діяльність. Зокрема, для активізації освітнього процесу передбачено застосування проблемних лекцій, ділових ігор, занять-дискусій тощо.

Лекції органічно поєднуються не лише з практичними заняттями, а й із самостійною роботою, яка полягає в самостійному опрацюванні теоретичного матеріалу, підготовці до практичних занять, пошуку необхідної інформації, підборі та огляді літературних джерел за заданою тематикою, виконанні індивідуальних завдань тощо. При цьому в освітньому процесі передбачено використання спеціальних методів, більш характерних для науково-дослідної роботи - експертного оцінювання, ранжирування, систематизації, екстраполяції, «мозкового штурму» тощо. В багатьох випадках такі методи є найбільш оптимальними для розв'язання конкретних навчальних завдань.

Методи, які використовуються при викладанні курсу «Теорія та методологія історії» можна класифікувати на такі групи:

- словесні методи (лекція, розповідь, пояснення, бесіда, навчальна дискусія, диспут, консультація, співбесіда тощо);
- практичні методи (лабораторні та практичні заняття, графічні роботи тощо);
- наочні методи (ілюстрування, демонстрування, комп'ютерна презентація тощо);
- робота з навчально-методичною літературою, науковими джерелами і електронними ресурсами (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
- відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- методи організації самостійної роботи (розв'язання завдань, виконання проектів, індивідуальних і творчих завдань тощо);
- за логікою навчального процесу (індуктивні, дедуктивні, метод аналогій, аналітичні і синтетичні);

- за характером пізнавальної діяльності (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемно-пошуковий, евристичний, дослідницький, розв'язування творчих завдань, проблемного викладу навчального матеріалу);
- інтерактивні та активізації навчання, з використанням новітніх мультимедійних та комп'ютерних технологій (групове навчання, мозковий штурм, робота в парах);
- індивідуальна науково-дослідна робота тощо.

11. Критерії та методи оцінювання

Методи оцінювання: увесь перелік письмових, усних та практичних тестів/екзаменів, проектів, презентацій, портфоліо тощо, які використовуються для оцінювання успішності особи, яка навчається, і визнання досягнення результатів навчання освітнього компонента.

Поточний контроль проводиться на усіх видах аудиторних занять (лекції, практичні, індивідуальні, лабораторні заняття), а також оцінюється самостійна робота, у тому числі й індивідуальні завдання, з кожної теми.

Поточний контроль на усіх видах аудиторних занять реалізується такими методами: усного і письмового опитування, захисту лабораторних робіт, виступів на практичних заняттях, підготовка та демонстрація презентацій, портфоліо тощо, проведення контрольних робіт, колоквиумів на інше.

Поточний контроль виконання самостійної роботи, в тому числі й індивідуальних завдань, здійснюється за усіма темами.

Форми здійснення поточного контролю та кількість балів за кожну форму визначаються викладачем (наприклад, усна відповідь на теоретичне питання 1-5 б.)

Методи підсумкового оцінювання: усний, письмовий, тестовий залік, екзамен.

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка (бали) за виконання лабораторних досліджень; оцінка (бали) за практичну діяльність; оцінка за ІНДЗ; оцінка (бали) за участь у наукових конференціях, олімпіадах, підготовку наукових публікацій тощо. Здобувачам вищої освіти після аудиторних занять надається право підвищувати свій рейтинг під час складання екзаменів та заліків (підсумкового контролю) за графіком екзаменаційної сесії.

На підсумковий (семестровий) контроль - залік, екзамен – рішенням кафедри відводиться від 20 до 30 балів.

Результат освітньої діяльності здобувача вищої освіти оцінюється згідно з Критеріями оцінювання знань і вмінь здобувачів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за такими рівнями і критеріями:

Оцінка за шкалами ECTS, стобаловою, розширеною	Критерії оцінювання	Рівень досягнень здобувача
<p style="text-align: center;">А 90-100 балів ВІДМІННО</p>	<p>Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні; комплексом знань та вмінь, який характеризується системністю. Застосування знань здійснюється на основі самостійного цілеутворення, побудови власних програм діяльності.</p> <p>Здобувач проявляє нешаблонність мислення у виборі і використанні елементів комплексу знань, здатний самостійно і творчо використовувати набуті уміння відповідно до варіативних ситуацій навчання.</p> <p>Здобувач спроможний самостійно формулювати узагальнення та висновки, нові задачі, розв'язувати нестандартні задачі, ситуації. Навчально-пізнавальна активність обумовлена пізнавальними інтересами, мотивами саморозвитку і професійного становлення.</p> <p>Здобувач проявляє інтерес до актуальних проблем відповідного освітнього компонента, може під керівництвом викладача вибрати предмет наукового дослідження, проводити самостійну науково-дослідну роботу.</p>	<p style="text-align: center;">ВИСОКИЙ</p>
<p style="text-align: center;">В 80-89 балів ДУЖЕ ДОБРЕ</p>	<p>Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні.</p> <p>Здобувач володіє комплексом знань та вмінь, який є частково-впорядкованим. У процесі застосування знань здобувач спроможний вибрати необхідний елемент комплексу знань та вмінь.</p> <p>Застосування знань та вмінь здійснюється як у стандартних ситуаціях, так і при незначних варіаціях умов на основі використання загальних рекомендацій. Відбувається перенесення сформованих умінь або їх комплексів на розв'язування незнайомих задач, ситуацій.</p> <p>Навчально-пізнавальна активність стимулюється пізнавальними інтересами, продукт діяльності оцінюється як професійно значущий.</p>	<p style="text-align: center;">ВИСОКИЙ</p>

<p>С 75-79 балів ДОБРЕ</p>	<p>Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на підвищеному рівні, може усвідомлено застосовувати знання та вміння для висвітлення суті питання. Комплекс знань частково-структурований. Знання застосовуються переважно у знайомих ситуаціях.</p> <p>Здобувач усвідомлює особливості навчальних задач, ситуацій тощо. Пошук способів їх розв'язання здійснюється за зразком.</p> <p>Здобувач спроможний аргументувати застосування певної методичної дії у ході розв'язування задач, ситуацій тощо.</p> <p>Навчально-пізнавальна активність стимулюється мотивами професійного становлення і пізнавальними інтересами.</p>	<p>ДОСТАТНІЙ</p>
<p>Д 60-74 балів ЗАДОВІЛЬНО</p>	<p>Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на середньому рівні, може проілюструвати власними прикладами відповідь на питання, частково усвідомлює специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо, має знання про способи розв'язування типових задач, ситуацій тощо. Однак процес самостійного розв'язування задач, ситуацій тощо потребує опори на зразок.</p> <p>Навчально-пізнавальна активність здобувачів є ситуативно-евристичною. Домінують мотиви обов'язку та особистого успіху. Використання засобів саморозвитку та самопізнання відбувається не усвідомлено.</p>	<p>ЗАДОВІЛЬНИЙ</p>
<p>Е 50-59 балів ДОСТАТНЬО</p>	<p>Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компоненту на середньому рівні. Має уявлення про специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо. Виконання дій при роз'ясненні задач, ситуацій частково усвідомлюється, здійснюється частково правильно.</p>	<p>НИЗЬКИЙ</p>
<p>Ех 35-49 балів НЕЗАДОВІЛЬН О</p>	<p>Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст основних розділів. Виконання окремих дій відбувається не усвідомлено, однак переважно правильно, навчально-пізнавальна активність мотивується ситуативно-прагматичним інтересом.</p>	<p>НЕЗАДОВІЛЬНО</p>
<p>Е 0-34 балів НЕПРИЙНЯТО</p>	<p>Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст окремих розділів. Виконання окремих методичних дій відбувається несвідомо, у більшості неправильно, навчально-пізнавальна активність проявляється лише у ситуаціях зовнішнього примусу.</p>	<p>НЕЗАДОВІЛЬНО</p>

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного контролю (2 семестр)

Вид діяльності	Кількість балів	Σ балів
<p style="text-align: center;">Лекції:</p> <ul style="list-style-type: none"> - відвідування; - участь в обговоренні дискусійних питань; - усна відповідь на запитання; 	1	$5 \times 1 = 5$
<p style="text-align: center;">Семінарські заняття:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виконання і захист індивідуальних і колективних (групових) навчальних проектів; - участь в обговоренні дискусійних питань; - усна відповідь на запитання; - демонстрація мультимедійної презентації з навчальної теми; - тестовий контроль 	4	$10 \times 4 = 40$
<p>ІНДЗ (науково-педагогічне дослідження у вигляді реферату):</p> <ul style="list-style-type: none"> - обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження; - складання плану реферату; - критичний аналіз суті та змісту першоджерел; виклад фактів, ідей, результатів досліджень в логічній послідовності; аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання; - дотримання правил реферування наукових публікацій; - доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження; - дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титольний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел). 	10	10
<p style="text-align: center;">Самостійна робота</p> <ul style="list-style-type: none"> - виконання домашніх завдань; - підготовка до лекцій, практичних робіт; - підготовка наукових тез, статей, доповідей; - участь у різноманітних конкурсах, олімпіадах, виготовлення наочності, підготовка технічних засобів навчання та ін. 	10	10
<p style="text-align: center;">Підсумковий модульний контроль:</p> <ul style="list-style-type: none"> - тестовий контроль; - контрольна робота 	14	15
<p style="text-align: center;">Залік:</p> <ul style="list-style-type: none"> - усна відповідь на питання 	20	20
Разом балів		100

Шкала оцінювання: сто балова, ECTS, розширена

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за розширеною шкалою
		для заліку та екзамену
90-100	A	відмінно
80-89	B	дуже добре
75-79	C	добре
60-74	D	задовільно
50-59	E	достатньо
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного перескладання
1-34	F	неприйнятно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Засоби навчання

Мультимедійний комплекс (комп'ютер, проектор, ноутбук, мультимедійна дошка), вебсервіс Google

14. Рекомендована література

Основна література:

1. Бондаренко Г. Історичне пізнання : питання теорії і практики / Бондаренко Г.– Луцьк : Ред.- вид. від. Волин. держ. ун-ту, 1988. – 228 с.
2. Бондаренко Г. Теорія і методологія історії / Бондаренко Г. – Луцьк : Ред.- вид. від. Волин. нац. ун-ту, 2011. – 196 с.
3. Зевелев А. Историографическое исследование: методологические аспекты / А. Зевелев. – М. : Высш. шк., 1987. – 161 с.
4. Історіографічний словник: Навчальний посібник / За ред. С. І. Посохова. – Х. : Східно-регіон. центр гуман.-освіт. ініціатив, 2004. – 340 с.
5. Словник історичних термінів і понять / Упоряд. А. О. Данильєв, Л. І. Калініна, В. К. Терещенко. – Луганськ : Янтар, 2000. – 112 с.
6. Вебер М. Избранное. Образ общества / Вебер М. – М. : Юрист, 1994. – 704 с.
7. Грушевський М. Твори : у 50 т. Т. 1. / М. Грушевський. – Л. : Світ, 2002. – 592 с.
8. Губман Б. Смысл истории: Очерк истории современных западных концепций / Губман Б. – М.: Наука, 2019. – 190 с.
9. Зашкільняк Л. О. Методологія історії / Л. О. Зашкільняк. – Л. : Львів. держ. ун-т ім. І.Франка, 1999. – 228 с.

10. Колесник І І Українська історіографія (XVIII – початок ХХ ст.) / І. І. Колесник. – К. : Вища шк., 2000. – 256 с.
11. Колінгвуд Р. Ідея історії / Р. Колінгвуд. – К. : Основи, 1996. – 615 с.
12. Могильницький Б. Введение в методологию истории / Б. Могильницький. – М. : Мысль, 1989. – 175 с.
13. Павленко Ю. Історія світової цивілізації : Соціокультурний розвиток людства : Навч. посіб. / Ю. Павленко. – К. : Либідь, 1996. – 360 с.
14. Поппер К. Злиденність історизму / К. Поппер. – К.: Абрис, 1994. – 192с. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги / К. Поппер. – К. : Основи, 1995. – Т. 1 – 444 с.; Т. 2. – 494 с.
15. Тойнбі А. Дослідження історії / А. Тойнбі. – К. : Основи, 1995. – Т. 1. – 614 с.; Т. 2. – 406 с.
16. Удод О. Історія : осягнення духовності / О. Удод. – К. : Генеза, 2001. – С. 28–43.
17. Удод О. Історія в дзеркалі аксеології. Роль історичної науки та освіти у формуванні духовних цінностей українського народу в 1920–1930-х роках / О. Удод. – К. : Генеза, 2000. – С. 12–33.
18. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. – К. : Кобза, 1992. – 230 с.
19. Шпенглер О. Закат Европы / О. Шпенглер. – М. : Мысль, 1993. – Т. 1.- 672 с.; 1998. – Т. 2. – 608 с.

Додаткова література:

1. Ковальченко І. Д. Методи історического ісследования / І. Д. Ковальченко. – М. : Мысль, 1987. – 440 с.
2. Павленко Ю. Історія світової цивілізації : Соціокультурний розвиток людства : Навч. посіб. / Ю. Павленко. – К. : Либідь, 2020. – 360 с.
3. Пронштейн А. Вопросы теории и методики исторического исследования / А. Пронштейн, И. Данилевский. – М. : Высш. шк., 1986. – 209 с.
4. Бердяев Н. Смысл истории / Н. Бердяев. – М. : Мысль, 1990. – 176 с.
5. Гошовський М. Ідея прогресу у світовій філософії / М. Гошовський, І. Кучерявий. – К. : Вища шк., 1993. – 346 с.
6. Дьяконов И. Пути истории / И. Дьяконов . – М. : Восточная литература, 1994. – 384 с.
7. Ершов Ю. Человек. Социум. История (социально-философские проблемы теории исторического процесса) / Ю. Ершов. – Свердловск : Издательство УГУ, 1990. – 152 с.
8. Ивин А. А. Введение в философию истории / А. А. Ивин. – М. : Гуманит. изд. центр «Владос», 1997. – 287 с.

9. Кримський С. “Кінець історії” чи метаісторія? / С. Кримський // *Collegium*. – 1994. – № 1. – С. 28–40.
10. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе / І. Лисяк-Рудницький. – К. : Основи, 1994. – Т. 1 – 554 с.; Т. 2. – 573 с.
11. Макарчук С. Писемні джерела з історії України / С. Макарчук. – Л. : Світ, 1999. – 352 с.
12. Ніцше Фрідріх. Так казав Заратустра. Жадання влади / Фрідріх Ніцше. – Київ : Основи, 1993. – 415 с.
13. Потульницький В. Українська та світова історична наука / В. Потульницький // *Український історичний журнал*. – 2000. – № 1, 2, 3, 4.
14. Пріцак О. Історіософія Михайла Грушевського / О. Пріцак // Грушевський М. Історія України-Руси. – Т. 1. – К. : Наук. думка, 1991. – С. XLIII – LXXIII.
15. Пріцак О. Арнольд Джозеф Тойнбі та його твір / О. Пріцак // Тойнбі А. Дослідження історії. – Т. 2. – К. : Основи, 1995. – С. 363-374.
16. Розвиток історичного мислення як засіб формування особистості, її інтелекту та творчих здібностей. Збірник статей : Праці Всеукр. наук.-практ. конф. 7–10 грудня 1999 р. – Одеса : Астропринт, 1999. – 216 с.
17. Реєнт О. Сучасна історична наука в Україні: шляхи поступу / О. П. Реєнт // *УІЖ*. – 1999. – № 3.
18. Смолій В. Українська історична наука на рубежі ХХІ століття: Проблеми пошуку нових теоретичних та методологічних підходів / В. А. Смолій // *Освіта України*. – № 27. – 1997. – 4 лип.
19. Смоленский Н. Теория и методология истории / Н. И. Смоленский. – М. : Академия, 2008. – 272 с.
20. Сучасна українська історіографія : проблеми методології та термінології : матеріали Всеукр. наук.-методол. семінару (Київ, 17 черв. 2004 р.). – К. : [б. в.], 2005. – 108 с.
21. Февр Л. Бои за историю / Л. Февр. – М. : Наука, 1990. – 627 с.
22. Фукояма Ф. Конец истории / Ф. Фукояма // *Вопросы философии*. – 1990. – № 3. – С. 145–147.
23. Шкільна історія очима істориків-науковців. Матеріали робочої наради з моніторингу шкільних підручників історії України / Упорядкув. і ред. Н.Яковенко. – К. : Вид-во ім. О.Теліги, 2008. – 128 с.
24. Шпенглер О. Падіння Європи / О. Шпенглер // *Основа*. – 1996. – № 30(8).
25. Ящук Т. Філософія історії. Курс лекцій / Т. І. Ящук. – К. : Либідь, 2019. – 535 с.
26. Barraclough G. *Main Trends in History*. London, 1978.

27. Breisach E. *Historiography: Ancient, Medieval and Modern*. Chicago and London, 1983.
28. Burke P. *New Perspectives on Historical Writing*. Cambridge, 1991.
29. Evans R.J. *In Defense of History*. New York and London, 1999.
30. Fukuyama F. *The End of History and the Last Man*. London, 1992.
31. Grabski A.F. *Dzieje historiografii. Wprowadzenie Rafał Stobiecki*. Poznań, 2003.
32. Iggers G.G. *Historiography in the Twentieth Century: From Scientific Objectivity to the Postmodern Challenge*. Honover and London, 1997.

Інформаційні ресурси

1. Нормативна база, бібліотека ВДПУ ім. М.Коцюбинського, кафедральна бібліотека.
2. <http://www.history.org.ua/> – офіційний сайт Інституту історії України НАН України
3. www.nbu.gov.ua
4. www.diasporiana.org